

QO'QON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARLARI
(2025-yil 2-son)

PEDAGOGIKA
PEDAGOGY

TEKNOLOGIYA TA'LIMIDA SINFDAN VA MAKTABDAN TASHQARI TARBIYAVIY ISHLAR KONSEPSIYASINI O'RNI.

Egamova Ravshanoy Surobjonovna

Qo'qon davlat pedagogika instituti doktoranti

Telefon: +998 93 985 89 16

ravshanoyegamova9@gmail.com

ravshanoyegamova9@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqlolada ma'naviy-axloqiy jihatdan shakllangan barkamol inson muammosi yechimi oilada, maktabda va maktabdan tashqari muassasalarda beriladigan ta'lim-tarbiyasining mazmuni, Tarbiyaning asosiy tizimi hamda Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar Konsepsiyasini amalga oshirish vazifalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: Konsepsiyasi, vatanparvarlik, insonparvarlik, baynalminallik, axloq, demokratiya, ta'lim-tarbiya.

МЕСТО ПОНЯТИЯ УЧЕБНОЙ РАБОТЫ ВНЕ КЛАССА И ШКОЛЫ В ТЕХНОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ.

Аннотация: В данной статье представлены решение проблемы формирования всесторонне развитой личности, сформированной с морально-этической точки зрения, содержание образования, предоставляемого в семье, школе и внешкольных учреждениях, основная система воспитания и задачи реализации Концепции образовательной деятельности вне класса и вне школы.

Ключевые слова: Концепция, патриотизм, гуманизм, интернационализм, мораль, демократия, образование.

THE PLACE OF THE CONCEPT OF EDUCATIONAL WORK OUTSIDE THE CLASSROOM AND SCHOOL IN TECHNOLOGY EDUCATION.

Abstract: In this article, the solution to the problem of a well-rounded person formed from a moral and ethical point of view, the content of education provided in the family, school and extracurricular institutions, the main system of education and the tasks of implementing the Concept of educational activities outside the classroom and outside the school are presented.

Key words: Concept, patriotism, humanitarianism, internationalism, morality, democracy, education.

Ma‘naviy-axloqiy jihatdan shakllangan barkamol inson muammosi yechimi oilada, maktabda va maktabdan tashqari muassasalarda beriladigan ta‘lim- tarbiyasining mazmuni tizimli ravishda ma‘lum bir konsepsiyaga mujassamlashtirilgan.

Konsepsiya tushunchasi har bir pedagogik texnologiya, falsafa, psixologiya, didaktik ta‘lim maqsadlariga erishishning ijtimoiy- pedagogik dalillarni o‘z ichiga oladigan aniq ilmiy konsepsiyaga tayanishdir. Konsepsiya- maqsadga yetishishning xomaki rejasi mazkur sohada mavjud qonuniyatlar bilan asoslab berilgan bosqich konsepsiya yoki ilmiy asoslangan taxmin deyiladi.

“Tarbiyaviy ishlar metodikasi” fanining muhim tomoni, sinfdan va maktabdan tashqari ishlarni samarali tashkil qilishdir. Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy konsepsiya o‘qituvchilar faoliyatini yuksak saviyada tashkil etish uchun dasturulamaldir. [2. B.45]

O‘zbekiston Respublikasining istiqloлга erishuvi hamda mustaqil siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy yo‘lga ega bo‘lishi xalq xo‘jaligining turli sohalarida jumladan, xalq ta‘limi tizimida ham o‘sib kelayotgan barkamol avlod yuksak tarbiyasi konsepsiyasini yaratish zaruriyati paydo bo‘ldi.

Konsepsiya Qori Niyoziy nomidagi O‘z PFITI olimlari, Respublika Ta‘lim markazi mutaxasislari va Xalq ta‘limi vazirligi xodimlari hamda keng jamoatchilik fikrini inobatga olib tayyorlangan. Konsepsiyada tarbiyaviy ishlarning asosiy yo‘nalishlari maqsad va vazifalari yosh avlodni ma‘naviy- axloqiy tarbiyalashda xalqning boy ma‘naviy, tarixiy an‘analariga, urf-odatlariga hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslanadi. Buning uchun:

- yoshlarni erkin fikrlashga tayyorlash, o‘zini-o‘zi idora qila bilishni shakllantirish
- o‘quvchilarni Vatanning boy ma‘naviy merosi bilan tanishtirish orqali milliy g‘urur hissini tarbiyalash;
- o‘quvchilarning bilimdonligi va ijodiy imkoniyatlarini anglab rivojlantirish.
- Insonparvarlik odobi me‘yorlarni shakllantirish;
- Vatanparvarlik, dunyoviy fikrlash, millatlararo totuvlik, samimiy munosabatda bo‘lish;
- Shaxsni qadrlash, fuqarolikni ijtimoiy ma‘suliyatni shakllantirish;
- Mustaqil davlatimizni ko‘z qorachig‘idek asrash va uning istiqloли, istiqboli uchun sodiqlik ko‘rsatish;
- O‘quvchilarda mehnatsevarlik, sog‘lom turmush tarzini yaratish, erkin fikr egasi qilib tarbiyalash- tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishning muhim vazifalaridir. [5. B.234]

Tarbiyaning asosiy tizimi:

- Tarbiya-tarbiyalanuvchi shaxsni oliy ijtimoiy qadriyat deb tan olish, har bir bola, o‘smir va yosh yigit qizning betakror, o‘ziga xosligini hurmatlash, uning ijtimoiy huquqi va erkinligini e‘tiborga olish;
- Yoshlarda istak va imkoniyat tuyg‘usini muvaffaqiyatli qaror toptirish;
- Milliylikning o‘ziga xosligi va ana‘nalari va vositalariga tayinlash;

- Shaxslararo munosabatlarda insonparlik pedagoglar va o‘quvchilar o‘rtasida bir biriga hurmat munosabatlari, bolalar fikriga e‘tibor qilish, ularga mehribonlarcha munosabatlarda bo‘lish. [3. B. 58]

Sinf dan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar o‘quvchilarning qiziqishi, istaklari, xohish va ehtiyojlariga suyanan holda ularning darsdan bo‘sh vaqtlarini o‘quv-tarbiya jarayonini to‘ldiradi. U o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini tashabbuskorligini oshirishga imkon yaratadi.

Konsepsiada vatanparvar va komil inson tarbiyasida alohida etibor qaratiladi. Vatanparvarlik va baynalmillatlik tarbiyasida fuqarolar birligi millatlararo hamkorlik, yosh va mustaqil mamlakatimizning asosiy negizidir. Respublikamizning mustaqil davlat sifatida shakllanish jarayonida yosh avlodni jamiyat yangilanishining mohiyatini va zarurligini tushunib yetadigan, o‘zi uchun, o‘zi yashab turgan o‘lkaning gullab yashnashi uchun, ining taqdiri uchun, o‘ziga davlat va millat vakillari bilan do‘st-birodarlikni mustahkamlash uchun javobgarlikni his qiladigan darajada tarbiyalash.

Vatanparvarlik- mustaqil O‘zbekiston uchun yanada kengroq ma‘no mazmunga ega so‘z bo‘lib qoldi. Hozirgi kunda vatanparvar bo‘lish- bu iqtisodiyotimizni, mudofamizni, barcha millat vakillarining do‘stona munosabatini o‘z bilimi, fidokorona mehnati, a‘lo o‘qishi bilan mustahkamlashdan iborat.

Har bir o‘quvchi Vatan muvaffaqiyatida o‘zining shaxsiy burchi burchi mas‘uliyatli vazifalari borligini to‘la idrok etsin. Kundalik tarbiyaviy ishlarni shunday tashkil etish zarurki, natijada o‘quvchilar respublika mustaqilligi sharoitida uning muommolarini o‘zinikidek qabul qiladigan bo‘lsin. Uning og‘irligini o‘z yelkasiga oladigan, mumkin qadar Vatanga foyda keltiradigan shaxs bo‘lib ulg‘aysin. Bugungi kunda olib ko‘zda tutilgan barcha yangilanish jarayonlari, iqtisodiy- ijtimoiy madaniy sohalaridagi tub o‘zgarishlar hammaning fidokorona xizmati tufayligina yuzaga kelishini anglab yetsin.

Baynalmillat tarbiya bizning respublikamiz o‘z mohiyati bilan baynalmillatdir. Shuning uchun yoshlarda baynalmillatchilik, xalqlar do‘stligi xislarini tarbiyalab borish muhim ahamiyatga egadir.

Yoshlarning baynalmillatchilik ruhida tarbiyalash asosida boshqa millat va xalqlarga ijobiy munosabat va do‘stona xis–tuygular uygotish, turli xalqlar hayotiga qiziqish xissini paydo qilish maqsadi yotadi. Bunday xis tuygularni rivojlantirish asosan taqlid qilish orqali mukammalashib boradi. O‘quvchilarning baynalmillatchilik xis tuygulari asosini shakllantirishda avvaliga ayrim jumhuriyatlarda yashaydigan har bir millat shakllari bilan uchrashuvlar o‘tkazish, ular bilan yozishmalar olib borish, maxsus mashg‘ulotlarda ularning urf-odatlarini, madaniyatini, san‘ati tabati to‘g‘risidagi adabiyotlarni o‘qib berish suhbat o‘tkazish, rasmlarni ko‘rsatish, diafilmlarni namoyish qilish, millat bolalari hayoti to‘g‘risidagi, turli millat kishilarining mehnati va turmushi haqidagi hikoyalardan o‘qib berish orqali shakllanadi.

Sinf dan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish konsepsiyasiga barkamol avlodga xos axloqiy sifatlarini tarbiyalashda alohida etibor qaratilgan.

Huquqiy tarbiyaga oid quyidagi bilimlarga ega bo‘lish lozim;

O‘zbekiston respublikasi Prezidenti, Oliy majlis senati, Prezident devoni, Vazirlar mahkamasi, Oliy majlis qonunchilik palatasi va boshqa davlat boshqaruv organlarining mohiyati va ahamiyati huquqiy maqomlarining kishilar kundalik hayotida kerakligi; [1. B. 16]

O‘zbekiston Respublikasi qonunlarining muhofaza qilish muassasalarining tashkiliy tuzilishi. Shu bilan birga O‘zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi, Bolalar huquqlari konvensiyalari haqida bilimlarga ega bo‘lish kerak.

Konsepsiyada iqtisodiy, ekologik, estetik, jismoniy, mehnatsevarlik tarbiyalarning mazmuni mohiyati sinfdan va maktabdan tashqari tadbirlar jarayoni foydalanish chora tadbirlari haqida bilim beriladi. Konsepsiyada;

Iste’dodli va zukko bolalarni aniqlash va tarbiyalash;

- Mahallada tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish;
- Maktabda o‘quvchilarning o‘zini –o‘zi boshqarish kabi bilimlarni mohiyati va mazmuni berilgan.

Sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy ishlar konsepsiyasi amalga oshirishda, quyidagi vazifalarni bajarish muhimdir. Bu masalaga olimlardan J.Hasanboyev, X.To‘raqulov, I. Asqarov, N. Usmonova “pedagogika” darsligida tarbiya jarayonining mohiyati va vazifalarida quyidagilarga e’tibor berishgan;

- Tarbiyada yaxlit yondashuv orqali axloqiy, goyaviy, estetik, jismoniy, iqtisodiy tarbiyaning birligi va uning uzviy ravishda amalga oshirish
- Ijtimoiy tarbiyani tashkil etis jarayoni;
- Yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlash, ulardan keng dunyoqarashni tarkib toptirish;
- Milliy va umuminsoniy qadriyatlar haqida chuqur bilimga ega bo‘lish;
- Axloq me’yorlarini anglash, o‘zaro hurmat va adolatli bo‘lish;[4. B.56]
- Tarbiyaviy tadbirlarni tashkil qilish maqsadning aniqligi. Barkamol shaxs tarbiyasida zamonaviy talablar asosida yondashuv. Ular:
- O‘qituvchining bolalar bilan ma’naviy madaniyatning eng yaxshi namunasini izohlash. Kattalar hayoti tajribalari va shaxsiy namunalari orqali tasir ko‘rsatish;
- O‘zini o‘zi anglash, tarbiya insonda e’tiqod, demokratik qarashlar hayotiy pozitsiyasini shakllantirishga olib keladi.

Tarbiya jarayonida ixtiyoriylik. Tarbiyalanuvchilarda iroda, erkinliksiz tarbiya g‘oyalarni qaror toptirish mumkin emas. Tarbiya jarayoni agar u oqilona tashkil etilsa, bir vaqtning o‘zida o‘qituvchi va o‘qituvchi ma’naviyati boyitilsa bolaga faoliyat jarayonida istak va xoxish shakllariga keng o‘rin berilsa, o‘ylagan maqsadga erishish mumkin. Jamoatchilik bilan hamjihatlikda tarbiyaviy mashgulotlar ijobiy ta’sir etishi konsepsiyada qo‘yilgan vazifalarni bajarishga shart sharoitlar yaratadi.

ADABIYOTLAR:

1. “O‘zbekiston Respublikasi Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”, “Barkamol avlod O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori”- Toshkent: Sharq, 1997-65b.
2. Karimov I.A “Yuksak m‘naviyat yingilmas kuch “. Toshkent: O‘zbekiston 2008. 202 b.
3. Tarbiyaviy ishlar konsepsiyasi. 2005y.
4. A. Avloniy “Turkiy Guluston yohud ahloq” (nashirga tayyorlovchi Holiqov L)- Toshkent: O‘qituvchi, 1992. 160b
5. Hasanboyev Va boshqalar “Pedagogika” fanidan izohli lug‘at. T., 2009,234bet